

Katarzyna Dymitrow

Uniwersytet Wrocławski

ŹRÓDŁA ROZWOJU GOSPODARCZEGO REPUBLIKI INDII W LATACH 1947–2008

Streszczenie: Republika Indii stopniowo staje się coraz ważniejszym podmiotem gospodarczym na arenie międzynarodowej. Dzieje się tak za sprawą przemian, jakie dokonywały się w tym państwie od momentu odzyskania przez nie niepodległości w 1947 roku, a szczególnie od lat 90., kiedy to podjęte zostały istotne reformy gospodarcze. Od 2000 roku obserwujemy wyraźny boom gospodarczy Republiki Indii, która stała się państwem o ogromnym potencjale rozwoju ekonomicznego. W artykule podjęto próbę syntetycznego scharakteryzowania aktualnej sytuacji gospodarczej Indii i wskazania źródeł ich dynamicznego rozwoju.

Słowa kluczowe: rozwój gospodarczy, outsourcing, offshoring.

1. Gospodarka Republiki Indii po odzyskaniu niepodległości

Indie odzyskały niepodległość 15 sierpnia 1947 roku. Pierwsze lata (1947–1950) upływały na integrowaniu bardzo zróżnicowanych organizmów gospodarczych brytyjskiej kolonii oraz ponad 560 księstw, funkcjonujących wcześniej na Półwyspie Dekkańskim. Wraz z procesami scalania systemu gospodarczego prowadzono prace nad jego przyszłym modelem. Gospodarka Indii miała być wolnorynkowa, ale z rozbudowanym sektorem publicznym oraz dużymi kompetencjami regulacyjnymi państwa. Funkcję podstawowego narzędzia polityki gospodarczej wyznaczono 5-letnim planom wzorowanym na planowaniu radzieckim. Taki model gospodarki wraz z demokratycznym ustrojem politycznym miał być indyjską odmianą socjalizmu, jednak daleką od radzieckiego czy chińskiego, ponieważ rząd nie zdecydował się na gruntowną, rewolucyjną – jak w Chinach czy ZSRR – przebudowę struktury własnościowej środków produkcji¹.

Socjalizm indyjski rozpoczął się wraz z wdrożeniem w 1951 roku pierwszego planu 5-letniego. Główną uwagę w tym planie i kilku następnych skoncentrowano na rozbudowie przemysłu (głównie ciężkiego) i infrastruktury (irygacja, energetyka i transport). Wyniki realizacji pierwszego oraz kolejnych planów 5-letnich nie były

¹ G. Bywalec, *Dynamika i determinanty rozwoju gospodarczego Indii*, „*Ekonomista*” 2010, nr 3, s. 373–374.

imponujące. Obrazują to wskaźniki wzrostu produktu krajowego brutto. W okresie realizacji pierwszych sześciu planów gospodarczych (1951–1985) przeciętne tempo wzrostu dochodu narodowego nie przekraczało – poza wyjątkowymi latami – 4%. Są to wskaźniki niewysokie, świadczące o umiarkowanym tempie rozwoju gospodarczego, znacznie niższym niż w komunistycznych Chinach oraz krajach Azji Wschodniej (Japonii, Korei Południowej, Tajwanie, Tajlandii czy Malezji)².

Podstawowymi cechami indyjskiej gospodarki okresu socjalistycznego były:

1) nadmierna i systematycznie narastająca centralna regulacja administracyjna sektora gospodarki prywatnej, szczególnie przemysłu i handlu zagranicznego, wyrażająca się licencjonowaniem i licznymi, często wręcz absurdalnymi ograniczeniami biurokratycznymi, co hamowało inicjatywę gospodarczą i racjonalne zachowania przedsiębiorców;

2) nadmierne zatrudnienie i uprawnienia socjalno-prawne pracowników prowadzące do nieefektywnego gospodarowania zasobami pracy i wysokich kosztów produkcji;

3) podporządkowanie zarządzania przedsiębiorstwami państwowymi celom politycznym i społecznym, co wyrażało się m.in. pomijaniem w ich ocenie efektywności gospodarowania, ustalaniem cen niektórych towarów poniżej kosztów produkcji (głównie dóbr konsumpcyjnych i niektórych środków do produkcji rolnej), obfitym dotowaniem wielu przedsiębiorstw publicznych, umarzaniem pożyczek itp.;

4) powszechna korupcja na każdym szczeblu gospodarki i państwa, co w znacznej mierze wynikało – jak wyżej wskazano – z nadmiernych kompetencji państwa w stosunku do gospodarki (a szczególnie sektora prywatnego);

5) restrykcyjna – podobnie jak w przypadku przemysłu – polityka w handlu zagranicznym (licencje, limity, zakazy, wysokie cła), która doprowadziła do odcięcia gospodarki indyjskiej od rynku światowego oraz napływu kapitału zagranicznego;

6) trudności ze zrównoważeniem budżetu państwa i narastanie długu publicznego³. Pierwszym szefem niepodległych Indii w latach 1947–1964 został współpracownik Mahatmy Gandhiego – Jawaharlal Nehru. Jednak obaj przywódcy mieli dość odmienne wizje dalszego rozwoju państwa. Gandhi chciał stworzyć państwo pełne niezależnych, samodzielnych wiosek, gdzie ludność koncentrowałaby się na rolnictwie i rzemiośle. Nehru natomiast upatrywał wielkich szans na rozwój gospodarczy w socjalizmie i demokracji. Odrzucił kapitalizm, który według niego odpowiadał za tworzenie nierówności w państwie. Głównym celem Nehru w poszukiwaniach drogi rozwoju ekonomicznego dla Republiki Indii było uniknięcie opierania się na rynkach światowych, handlu międzynarodowym i bezpośrednich inwestycjach zagranicznych. Po długiej i ciężkiej walce przeciwko kolonialnym rządóm Nehru i inni przywódcy krajów postkolonialnych nie chcieli ryzykować i podporządkowywać się ponownie obcym siłóm ekonomicznym. W rezultacie w Indiach wymagano licencji na prowadzenie handlu, na dokonywanie inwestycji, a także na zwiększanie zdolno-

² Tamże, s. 374.

³ Tamże, s. 374–376.

ści produkcji fabryki. Hamowano rozwój wielkich przedsiębiorstw przemysłowych, rzekomo w celu stworzenia przestrzeni do działania dla małych, zacofanych technicznie firm. Tkaczy pracujących na ręcznych krosnach chroniono przed konkurencją tkalni produkujących na skalę przemysłową. Robotników przemysłowych nie można było zwalniać z pracy. Ziemi na terenach miejskich nie można było bez pozwolenia przeznaczyć na cele przemysłowe. Licencji wymagały rachunki bankowe, transfery pieniędzy oraz inwestycje zagraniczne. W rezultacie gospodarka była skrupowana przeróżnymi więzami tak ciasno, że prawie nie mogła się rozwijać, dlatego w latach 1950–1970 typowa dla Indii stopa wzrostu wynosiła około 3,5% rocznie (tylko 1,9% na jednego mieszkańca)⁴.

Podsumowując rządy pierwszego premiera niepodległego państwa Jawaharlala Nehru, należy podkreślić, że stworzył on nieefektywny i monopolistyczny sektor publiczny, a na sektor prywatny nałożył niezliczoną ilość regulacji prawnych i wnikliwych kontroli cen i produkcji, co miało służyć zniechęceniu inwestorów zagranicznych. W konsekwencji nie było możliwości transferu technologii ani konkurencji z podmiotami zagranicznymi. W latach 60. XX wieku w Indiach miała miejsce „zielona rewolucja”, w wyniku której wprowadzono do rolnictwa wysoko wydajne odmiany roślin uprawnych. Na ogół jednak Indie nadal tkwiły w stagnacji, a wzrost gospodarczy był bardzo powolny i nieregularny.

Pierwsze poważniejsze próby odejścia od gospodarki socjalistycznej pojawiły się w drugiej połowie lat 80., za rządów premiera Rajiva Gandhiego. Wprowadził on ograniczone reformy rynkowe, które pozornie przyspieszyły postęp ekonomiczny, ponieważ tak naprawdę przyspieszenie to w znacznej mierze następowało w wyniku niepohamowanego zadłużania państwa za granicą. Stąd też cykl zaciągania kredytów został gwałtownie przerwany w połowie 1991 roku, kiedy zagraniczni inwestorzy zaczęli być świadomi, że poziom zagranicznego zadłużenia Indii szybko rośnie, ale nie towarzyszy temu współmierny wzrost eksportu. Zaczęto więc wycofywać zaangażowane środki i żądać spłaty kredytów, w wyniku czego indyjskie rezerwy dewizowe gwałtownie się zmniejszyły. Zaczęła istnieć groźba załamania się bilansu płatniczego.

2. Gospodarka Republiki Indii w latach 90. XX wieku

Reformy Rajiva Gandhiego spotkały się z dużym sprzeciwem nie tylko w jego rządzącej wówczas partii – Indyjskim Kongresie Narodowym (IKN), ale również wśród opozycji i związków zawodowych, co prowadziło do chaosu politycznego. W 1991 roku podczas kampanii wyborczej Rajiv Gandhi, dziewiąty premier Indii, został zamordowany w zamachu w pobliżu miejscowości Chennai. Wydarzenie to miało niewątpliwie duży wpływ na zwycięstwo w wyborach, wiosną 1991 roku, po których IKN, choć zdobył najwięcej głosów, nie utworzył rządu większościowego.

⁴ J. Sachs, *Koniec z nędzą*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 182.

Powstał rząd mniejszościowy z małymi ugrupowaniami regionalnymi. Nowym premierem został Narashima Rao, który piastował swój urząd do 1996 roku. Szef rządu, mając na względzie bliskie bankructwo Indii, pozyskał do swojego gabinetu dobrego ministra finansów – Manmohana Singha, poprzednio kierującego Indyjskim Bankiem Rezerw. Nowy gabinet został zaprzysiężony przez premiera 21 czerwca 1991 roku⁵.

Rząd Narashimy Rao niemal natychmiast po objęciu władzy, w czerwcu 1991 roku, przygotował i rozpoczął wdrażanie programu reform, które wkrótce zostały nazwane nową polityką ekonomiczną. Twórcą tego programu był Manmohan Singh. Można uznać, że od tego momentu gospodarka indyjska weszła na nową ścieżkę rozwoju⁶.

Bezpośrednim powodem podjęcia szybkich i radykalnych działań reformatorskich, czyli nowej polityki ekonomicznej, był kryzys systemu finansów publicznych. Indie znalazły się w połowie 1991 roku na granicy bankructwa. W tej sytuacji z pomocą przyszedł Międzynarodowy Fundusz Walutowy, który udzielił Indiom odpowiednich kredytów. Pomoc tę uwarunkowano jednak szybkim rozpoczęciem reform modernizacyjnych, które już wprowadzano w Chinach, ZSRR i europejskich krajach socjalistycznych⁷.

W roku budżetowym 1990–1991 Indie dotknął największy do tej pory kryzys gospodarczy, którego przyczyn należy upatrywać przede wszystkim w destabilizacji sytuacji makroekonomicznej, sięgającej początkami lat 80. Ówczesny wzrost gospodarczy realizowany był kosztem rosnącego deficytu budżetowego, co powodowało znaczne zadłużenie zewnętrzne oraz wzrost deficytu na rachunku bieżącym (w relacji do PKB zadłużenie rządu centralnego w roku rozliczeniowym 1980–1981 wynosiło 41,6%, a w roku budżetowym 1990–1991 wzrosło aż do 55,3%). Nie bez znaczenia dla kryzysu były też inne czynniki, zarówno zewnętrzne, jak i wewnętrzne, tamtego okresu. Do zewnętrznych można zaliczyć rozpad bloku sowieckiego, co sprawiło, że Indie straciły niezbędne rynki zbytu oraz dogodne możliwości importowe. Drugim impulsem pogarszającym sytuację gospodarczą Indii były skutki amerykańsko-irackiej wojny w Zatoce Perskiej, które spowodowały m.in. gwałtowny wzrost cen ropy naftowej, co miało znaczny wpływ na bilans handlowy Republiki Indii (import pokrywał wówczas około 70% zapotrzebowania państwa na ten surowiec). Natomiast najważniejszą przyczyną zaliczaną do czynników wewnętrznych był brak stabilizacji ekonomicznej. Kryzys wybuchł dokładnie po sytuacji, kiedy rezerwy walutowe spadły do ok. 1 mld USD, co wpłynęło diametralnie na spadek oceny wiarygodności kredytowej kraju, blokując przy tym możliwość sfinansowania kryzysu kolejnych kredytów. Jednocześnie wskaźnik cen wzrósł aż do 12%, deficyt budżetowy do 10% PKB, a deficyt na rachunku bieżącym do 3% PKB.

⁵ G. Das, *India Unbound: From Independence to the Global Information Age*, Penguin Books Ltd., New Delhi 2002, s. 214–215.

⁶ G. Bywalec, wyd. cyt., s. 376.

⁷ Tamże, s. 377.

Głównym przesłaniem nowego programu ekonomicznego rządu Rao było stopniowe ograniczanie regulacyjnej roli państwa w gospodarce na rzecz mechanizmów rynkowych. Wraz z deregulacją wewnętrzną zaczęto likwidować rozmaite bariery odgradzające gospodarkę Indii od świata. Zniesiono licencje przemysłowe na wywóz i przywóz towarów, wysokie cła, częściowo upłynniono kurs indyjskiej rupii, zwiększono udział podmiotów zagranicznych w gospodarce Indii.

Zmiany te wyraźnie wpłynęły na wzrost dynamiki rozwoju gospodarczego Republiki Indii, co przyczyniło się nie tylko do zwiększenia produktywności, ale również do poprawienia standardu życia mieszkańców, zmniejszając ubóstwo, a tym samym zwiększając liczbę konsumentów o wyższych dochodach. Warto dodać, że w latach 1990–2001 przyrost indyjskiego PKB (82%) przewyższał średnie wskaźniki dla całej Azji (63%) i zaczął rosnąć jego udział w produkcji społecznej tego kontynentu. Ponadto rezerwy banku centralnego wzrosły z poziomu 1 mld USD w 1991 roku do 20 mld USD w 1993. Doszło też do istotnego wzrostu napływu inwestycji zagranicznych, szacowanych w 1997 roku na 150 mln USD.

Nastąpiły także istotne zmiany w strukturze gospodarczej państwa, co przedstawiono w tab. 1.

Tabela 1. Struktura wytwarzania produktu narodowego netto Indii w latach 1993–2007 (w %, ceny stałe: dla lat 1999–2002 ceny z 1994 roku, dla lat 2003–2007 ceny z 2000 roku)

Działy gospodarki	1999	2001	2002	2004	2005	2006	2007
Sektor I	28,3	25,5	25,6	23	21,3	20,7	19,5
Sektor II	24	24	23,5	22,7	23,6	23,8	23,9
Sektor III	47,7	50,5	50,9	54,3	55,1	55,5	56,6

Źródło: opracowanie na podstawie: *Statistical Abstract. India 2004*, s. 401; *Statistical Abstract. India 2007*, s. 52.

- Sektor I: rolnictwo, leśnictwo, rybołówstwo.
- Sektor II: kopalnictwo, przemysł, elektryczność, gaz, dostawa wody, budownictwo.
- Sektor III: handel, hotele i gastronomia, transport, magazynowanie i łączność, finanse, ubezpieczenia, obrót nieruchomościami, usługi biznesowe, administracja, usługi społeczne i osobiste.

Na podstawie tab. 1 zauważa się, że w latach 1999–2007 istotnie spadło znaczenie rolnictwa w strukturze wytwarzania produktu narodowego netto Indii, a bardzo wzrosł udział sektora III, czyli usług. Do najszybciej rozwijających się usług zalicza się usługi telekomunikacyjne, finansowe i transportowe. Z kolei sektor II utrzymuje względnie stały poziom przez cały wskazany okres.

Tabela 2 przedstawia przeciętne roczne tempo PKB Indii i wybranych krajów azjatyckich. Należy zwrócić uwagę, że średnioroczny wzrost PKB w Indiach w latach 90. i po roku 2000 oscylował na poziomie 6–6,8%, co jest doskonałym wyni-

Tabela 2. Przeciętne roczne tempo PKB Indii i wybranych krajów azjatyckich (w % w stosunku do roku poprzedniego, ceny stałe)

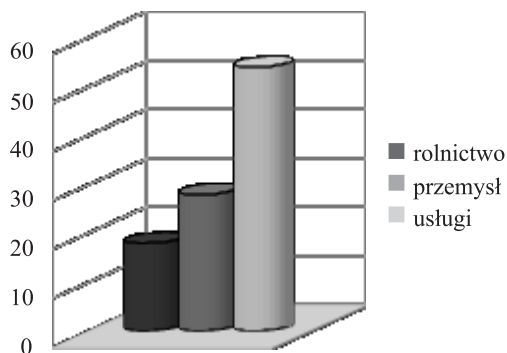
Kraje	1997	2000	2002	2004	2006	2008
Świat – ogółem	3,9	4,6	2,5	4,8	4,9	1,9
Indie	4,3	4,4	3,8	7,5	9,7	6,7
Wietnam	8,2	6,8	7,1	7,8	8,2	–
Tajlandia	–1,4	4,8	5,3	6,2	5,2	2,9
Malezja	7,3	8,9	5,4	6,8	5,8	4,6
Indonezja	4,7	4,9	4,5	5	5,5	6,1
Pakistan	–0,1	4,3	3,2	7,4	6,2	6
Chiny	9,3	8,4	9,1	10,1	11,7	–

Źródło: opracowanie na podstawie *International Financial Statistics Yearbook 2009*, s. 87–89.

kiem w porównaniu z gospodarką światową. Natomiast jeśli chodzi o porównanie z tempem rozwoju gospodarczego innych gospodarek azjatyckich, to wskaźniki Indii są podobne, a względem Chin i Wietnamu – niższe.

3. Gospodarka Republiki Indii po 2000 roku

Indyjski boom gospodarczy rozpoczął się w połowie lat 90., jednak prawdziwie wysokie wskaźniki makroekonomiczne można zauważyć szczególnie od roku budżetowego 2003–2004, kiedy to wzrost PKB wyniósł 8,5%. W kolejnych latach gospodarka osiągała poziom wzrostu zbliżony do 9% w skali roku, a najwyższy jak dotąd wskaźnik odnotowano w latach 2006–2007, gdy PKB osiągnął poziom ponad 9%.

Rys. 1. Struktura PKB Indii według sektorów

Źródło: opracowanie na podstawie *Key Indicators of Developing Asian and Pacific Countries. India*, Asian Development Bank, 2007, <http://www.adb.org>.

Co więcej, w kwietniu 2007 roku wartość PKB Indii przekroczyła bilion dolarów i kraj dołączył do elitarnej grupy dwunastu państw, których wartość gospodarki przekracza ten próg⁸.

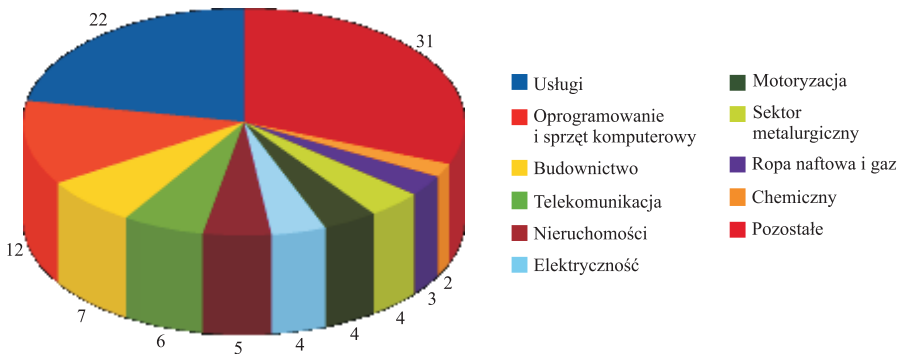
Jedną z głównych przyczyn szybkiego rozwoju gospodarki indyjskiej jest dynamicznie rozwijający się sektor usług, ukierunkowany głównie na rynki zewnętrzne. Indie są niezmiennie od wielu lat najczęściej wybieranym miejscem zlecenia usług, ponieważ oferują niskie koszty (płaca indyjskiego specjalisty wynosi ok. 10–50% płacy europejskiego pracownika), umiejętności techniczne, doświadczenie wysoko wykwalifikowanych pracowników mówiących biegle w języku angielskim. Rząd indyjski prowadzi kompleksową politykę pozyskiwania napływu zagranicznego do sektora usług. Współpracując z władzami lokalnymi, utworzył kilkanaście stref o szczególnie korzystnych warunkach dla lokalizacji offshoringu usług (np. Bangalur, Bombaj, Pune, Hajdarabad, Chennai). Inwestycje zagraniczne to również transfer technologii i *know-how*, które indyjscy przedsiębiorcy mogą wykorzystywać w rodzimych firmach, co w znacznym stopniu przyczynia się do modernizacji gospodarki.

W perspektywie długookresowej można się spodziewać dalszego postępu w tym zakresie. Rozwój trzeciego sektora, dotychczas skoncentrowany na kilku kategoriach usługowych (usługi biznesowe, komunikacyjne, bankowe oraz hotelowe i restauracyjne), może rejestrować wysokie stopy wzrostu również w innych obszarach, w tym m.in. w usługach prawniczych, transportowych i związanych z obrotem nieruchomościami. Kolejną przesłanką rozwoju Indii na bazie sektora usług jest dalszy rozwój offshoringu na podstawie zróżnicowanych kosztów pracy w poszczególnych krajach oraz kwalifikacji i umiejętności pracowników. Offshoring jest wykorzystywany przez 51% dużych przedsiębiorstw amerykańskich, podczas gdy w Europie zjawisko to dotyczy tylko 42% koncernów. Należy również dodać, że rynek offshoringu nie został jeszcze ostatecznie podzielony między uczestników, a obecna dominująca pozycja korporacji indyjskich nie ogranicza możliwości zaistnienia na nim również podmiotów gospodarczych z innych krajów. W najbliższych latach pozycja Indii zapewne zostanie utrzymana, jednak przewaga nad pozostałymi państwami powinna się zmniejszać. Zmniejszenie dystansu między Indiami i pozostałymi lokalizacjami będzie pochodną dwóch czynników: wzrostu atrakcyjności regionalnych konkurentów oraz offshoringowych mankamentów subkontynentu indyjskiego. Nie należy również wykluczać, że spektakularna rola sektora usług w determinowaniu ścieżki rozwoju gospodarczego Indii mimo braku bazy przemysłowej będzie zjawiskiem przejściowym. Wdrożenie przez Indie od dawna zapowiadanych reform w sektorze przemysłu w powiązaniu z liberalizacją napływu inwestycji zagranicznych może skutkować – z jednej strony – szybkim wzrostem tego sektora i wyrównaniem jego pozycji względem sektora usług, z dru-

⁸ *India's GDP crosses \$ trillion*, "The Financial Express", http://www.financialexpress.com/old/latest_full_story.php?content_id=162344 (6.09.2008).

giej zaś sektor przemysłowy może również stymulować zrównoważony rozwój poszczególnych kategorii usługowych⁹.

Bez wątpienia Indie w ciągu kilku ostatnich lat stały się dominującym graczem na arenie międzynarodowej w sektorze technologii informacyjnych (IT). Główne segmenty tego sektora obejmują usługi IT, usługi ITES, Business Process Outsourcing (BPO) oraz outsourcing w dziedzinie badań i rozwoju (R&D). Do tej pory indyjski sektor IT-BPO zdołał zbudować silną światową reputację i słynie z wysokich standardów jakości usług i bezpieczeństwa informacji, co tym bardziej zwiększa zaufanie ze strony kontrahentów z różnych części świata. Według danych indyjskiego Ministerstwa Komunikacji i Technologii Informacyjnej całkowity dochód łączny sektora IT-BPO miał osiągnąć 64 mld USD do końca roku fiskalnego 2007–2008 w porównaniu z 48,1 mld USD w roku poprzednim. Ten doskonały wynik został uzyskany dzięki trwałemu dwucyfrowemu wzrostowi przychodów, stałej ekspansji usług, penetracji geograficznej oraz bezprecedensowemu wzrostowi inwestycji dokonywanych przez korporacje międzynarodowe. Wartość indyjskiego eksportu oprogramowania i usług, w tym ITES-BPO, szacuje się na 40,3 mld USD w 2007–2008 w porównaniu z 31,4 mld USD w roku budżetowym 2006–2007, co stanowi wzrost o 28,3%. Wartość eksportu usług sektora IT kalkuluje się aktualnie na 23,1 mld USD w roku 2007–2008 w porównaniu z 18 mld USD w latach 2006–2007, wykazując wzrost o 28,7% w roku 2007–2008¹⁰. Do największych importerów w tym sektorze można zaliczyć Tata Consultancy Services, Infosys Technologies, Wipro Technologies, Patni Computer System, Satyam Computer Services, I-Flex Solutions, HCL Technologies, Tech Mahindra oraz Larsen & Toubro Infotech. Rysunek 2 obrazuje napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych.

Rys. 2. Sektory największych napływów BIZ w latach 2002–2008 (w %)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Handlu i Przemysłu Republiki Indii.

⁹ *Chiny i Indie w procesie globalizacji. Potencjalne konsekwencje dla Polski*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007.

¹⁰ *Fact Sheet on Foreign Direct Investments (FDI)*, Ministerstwo Handlu i Przemysłu Republiki Indii, maj 2008.

Niezaprzeczalnie prym wiodzie sektor usługowy. W latach 2000–2008 napływ BIZ w tym sektorze osiągnął wartość prawie 15 mld USD, co stanowi niemalże 30% wszystkich BIZ w tymże okresie.

Warto również przeanalizować wskaźniki makroekonomiczne przedstawione w tab. 3. W latach 2002–2006 dochodzi do wyraźnego, dużego wzrostu PKB z 3,8% w 2002 roku do 9,2% w 2006. Temu towarzyszy wzrost inflacji z 3,4 do 5,5%. Obserwuje się również bardzo dynamiczny wzrost importu z 14,5% w 2002 roku do 24,1% w 2003 i do 48,6% w roku kolejnym, przy jednoczesnej niewielkiej zmianie wskaźnika eksportu.

Tabela 3. Podstawowe wskaźniki makroekonomiczne Indii (2002–2006)

Wyszczególnienie	2002	2003	2004	2005	2006
Roczny wzrost PKB (%)	3,8	8,5	7,5	9	9,2
Bilans płatniczy (% PKB)	-9,6	-8,5	-7,5	-7,4	-6,4
Inflacja (wzrost cen artykułów konsumpcyjnych w %)	3,4	5,4	6,4	4,4	5,5
Rachunek bieżący (% PKB)	1,2	2,3	-0,4	-1,1	-2,1
Dług zagraniczny (% dochodu narodowego)	20,8	18,9	18	15,6	–
Eksport (zmiana w %)	20,3	23,3	28,5	23,4	20
Import (zmiana w %)	14,5	24,1	48,6	32	26,2

Źródło: opracowane na podstawie informacji zawartych na stronie internetowej Azjatyckiego Banku Rozwoju, http://www.adb.org/Documents/Fact_Sheets/IND.

Analizując gospodarkę Indii, należy wspomnieć, że przemysł stanowi tylko 28% PKB. Dominuje przemysł tekstylny, chemiczny oraz spożywczy. Istotne znaczenie ma przemysł maszynowy, skupiający się w okolicach Bombaju i Kalkuty, gdzie produkuje się głównie obrabiarki, maszyny górnicze, włókiennicze i sprzęt elektroniczny. Rozwija się również przemysł stoczniowy, produkcja środków transportu, taboru kolejowego i samochodów. Rolnictwo stanowi zaledwie 18% PKB i jest to bardzo słabo rozwinięta gałąź gospodarki Indii. Najważniejszą rośliną żywieniową jest ryż. Uprawia się go przede wszystkim na Nizinie Gangesu oraz we wschodniej części Indii. Do kolejnych istotnych upraw zalicza się proso, sorgo, kukurydzę. Jednak choć Indie są największym producentem zbóż na świecie, to nie eksportują ich, gdyż nie wystarcza ich nawet na własne potrzeby żywieniowe. Z kolei do najważniejszych roślin przemysłowych zalicza się: jutę (pierwsze miejsce w produkcji światowej), orzeszki ziemne (drugie miejsce), bawełnę (trzecie miejsce), trzcinę cukrową i rzepak. Indie osiągają też największe zbiory herbaty na świecie.

4. Podsumowanie

Specjaliści prognozują, że Republika Indii wciąż będzie rosnąć w siłę i ma szansę stać się jedną z największych potęg gospodarczych świata. Należy jednak pamiętać, że ta gospodarka ciągle ma dużo słabych stron, jak nieefektywny sektor państwowy, nierównomierny rozwój regionów w kraju, nadmierna biurokracja, brak reform rolnych, zbyt duże wydatki państwa na obronę i wciąż istniejące, często niekorzystne licencje regulujące działalność gospodarczą. Indie są również najbardziej nieefektywnymi użytkownikami surowców. Dodatkowo do wzrastających kosztów rozwoju ekonomicznego w wyniku nieefektywnego zużycia surowców należy dodać produkcję dużej ilości zanieczyszczeń.

Reformy gospodarcze z lat 90. XX wieku były decydującym etapem w rozwoju gospodarczym Indii od momentu uzyskania przez to państwo niepodległości. Dokonania te sprawiły, że Indie stały się państwem imponujących możliwości, które będą się stale powiększać, przyciągając kolejnych zagranicznych inwestorów oraz nawiązując współpracę z coraz większą liczbą państw na arenie międzynarodowej.

Literatura

- Bywalec G., *Dynamika i determinanty rozwoju gospodarczego Indii*, „Ekonomista” 2010, nr 3.
- Chiny i Indie w procesie globalizacji. Potencjalne konsekwencje dla Polski*, Ministerstwo Gospodarki, Warszawa 2007.
- Das G., *India Unbound: From Independence to the Global Information Age*, Penguin Books Ltd., New Delhi 2002.
- Fact Sheet on Foreign Direct Investments (FDI)*, Ministerstwo Handlu i Przemysłu Republiki Indii, maj 2008.
- India's GDP crosses \$ trillion*, „The Financial Express”, http://www.financialexpress.com/old/latest_full_story.php?content_id=162344 (6.09.2008).
- Sachs J., *Koniec z nędzą*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.

SOURCES OF ECONOMIC DEVELOPMENT IN THE REPUBLIC OF INDIA IN 1947–2008

Summary: Since the Republic of India became an independent country in 1947, its economic development has been dominated by socialist-influenced policies, state-owned sectors and extensive regulations. After 1990 India began to open its market slowly through economic liberalization. It has had a huge impact on the economic development of India which nowadays makes this country a very important player on the international economic area. The author of this article tries to describe all the sources which have caused such dynamic economic development in the Republic of India.

Keywords: economic development, outsourcing, offshoring.